

BİR YILIN SONUNDA EDİRNE’DE NELER OLMUŞTU...

Deniz ŞENOL SERT*

28 Şubat 2020 sabahı Türkiye gündeminde iki önemli haber vardı: İdlib’deki saldırıda şehit düşen otuz üç asker (Habertürk, 2020) ve Türkiye’den Avrupa’ya geçmek isteyen göçmenler için "açık kapı politikası" uygulanacağı (DW, 2020a) haberleri... Uzun yıllardır Türkiye ilintili göç hareketliliklerini ve politikalarını takip eden bir akademisyen olarak ikinci haberin detaylarını öğrenmek benim için özellikle önemliydi. Daha birkaç ay önce Avrupa’daki meslektaşlarımızdan Türkiye’nin bir süredir Avrupa Birliği’ne bu doğrultuda yönelttiği söylemlerin (BBC, 2016b) gerçekleşme ihtimaline dair sorular almıştım. Benim görüşüm, Türkiye’nin 2000’li yılların başlarında yaptığı gibi bir “göz yumma politikası” izleyebileceği ancak tek taraflı bir şekilde sınır kapılarını açmayacağı yönündeydi. Yanılmışım.

Bu noktada iki konunun altını çizmek istiyorum: Birincisi, “göz yumma politikası” derken kastettiğim 2000’li yılların başında Türkiye’nin izlediği “politikasızlık da bir politikadır” yaklaşımı. Türkiye’nin içinde bulunduğu göç sistemindeki rolü göç veren ülkeden yavaş yavaş göç alan ve transit ülke olma yönünde değişirken, bu alanı yönetmek adına siyasi bir iradenin geliştirilmemiş olması... İkincisi, 28 Şubat tarihinde gündeme yansıyan Türkiye-Yunanistan sınır kapılarını tek taraflı olarak açma politikası ve bunu takip eden sürecin kesinlikle düzgünsüz bir durum olduğu. Ben Edirne’de yaşanan sürecin normal bir oluş gibi ele alınmasının yanlış olacağını düşünüyorum.

* Prof. Dr., Özyeğin Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, E-posta: deniz.sert@ozyegin.edu.tr

Bu süreç içerisinde Edirne’de olanları kendim gözlemlemek istediğim için iki defa sınıra gittim. 28 Şubat’ta, ilk gece gördüklerimiz hakkında daha önce yazdığımız notları okuyabilirsiniz (Karakılıç ve Sert, 2020). Belki çok kısaca şunu tekrar etmek gerekiyor: sınır kapılarının açıldığı haberinin yayılması ile birlikte binlerce insan iki kapı arasındaki tampon bölgeye yığıldı. Bunlar arasında Afgan, Afrikalı, Iraklı, İranlı, Suriyeli, genç, yaşlı, kadın, erkek, çocuk, bebek her türlü insanı görebilirdiniz. Kesinlikle homojen, tek tip bir “göçmen” kategorisinde ele alınamaz, her birinin hikayesindeki farklılığı anlamamız gereken bir gruptan söz ediyoruz.

Ben burada sınıra yapmış olduğumuz ikinci ziyarete dair gözlemlerimi paylaşmak istiyorum. 15 Mart 2020 tarihinde Edirne’ye tekrar gittiğimizde Türkiye’de gündem çoktan değişmiş, yerini pandemi almıştı. Aradan geçen iki hafta içerisinde iki sınır arasında yarı-denetimli bir göçmen kampı oluşmuştu bile. Biz, bölgede yeni bir Sangatte¹ ortaya çıkmasından endişe ediyorduk (BBC, 2016a). Bölgeye girmemize izin verilmiyordu ancak üç kanaldan bilgi alabiliyorduk: jandarmanın gün içerisinde alışveriş için kamptan çıkmalarına izin verilen göçmenler; gönüllü dayanışma ağları ve gazeteciler.

Sondan başlarsak, o dönemde özellikle Burcu Karakaş (2020) gibi bağımsız gazetecilerin yaptığı haberlerin çok değerli olduğunu düşünüyorum. Bu haberlerin kimilerinin bağlantılarını burada paylaşmak isterim (DW, 2020b., Karakaş, 2020 ve DW, 2020c). Bu haberler sadece o haftalarda değil, ilerleyen zamanlarda da göçmenlerin yaşadıklarına dair önemli ipuçları içeriyor. İkinci olarak, Hepimiz Göçmeniz Platformu, Tarlabası Dayanışma Topluluğu, Göçmen Dayanışma Ağı, Hak İnisiyatifi, Göç Araştırmaları Derneği(GAR) gibi farklı sivil oluşumların çıktıkları da duruma ilişkin detaylı bilgiler içermekte ve konu ile ilgilenen araştırmacılar için önemli bir arşiv görevi görmektedir (Hak İnisiyatifi,2020., GAR, 2020. ve Evrensel, 2020).

Peki gün içerisinde kamptan çıkabilen göçmenler? Burada kısaca kendi gözlemlerimi aktarmak isterim: Pazarkule sınır kapısından çamur içerisinde yaya olarak gidebilecekleri en yakın yer Karaağaç, en önemli ihtiyaç ise elektriği bu insanlar için. Alışveriş yapmak için çıkmış olan tüm göçmenler kendilerini kabul eden bir çay bahçesi ya da kafede telefon, tablet ve

¹ 1999 yılında İngiltere’ye geçmek isteyen göçmenler için Fransa’nın kuzeyinde Fransız Kızıl Haçı tarafından Calais kentinde kurulan kamp. Zaman içerisinde kapasitesinin çok üzerinde sayıdaki insanın kaldığı, isyanların çıktığı bir yer haline gelmiştir.

taşınabilir güç ünitelerini şarj etmeyi bekliyorlardı. Karaağaç'ta bulunduğumuz kısa süre içerisinde çok farklı insanla karşılaştık. İranlı genç bir adam, Yunanistan'a geçtiğini ancak karşı tarafta polisten dayak yiyip parasını kaptırdıktan sonra geri gönderildiğini anlattı bize. Tekrar deneyecekti. Afgan bir aile babası karşı tarafın kapıyı açıp açmayacağını anlamaya çalışıyordu; salı gününe kadar İstanbul'a dönmezlerse ev sahibi evlerini başkasına kiralayacaktı. Bu arada Avrupa Birliği'nin sınırın diğer tarafına otobüsler getirdiği ve herkesi Avrupa'daki bir kampa yerleştireceği haberi yayılıyordu aralarında. (Ben sonradan Yunanistan'dan bir arkadaşım ile konuştuğumda bu otobüslerin sınıra sadece daha fazla polis getirdiğini öğrenmiştim.) Dört büyük torba dolusu ekmek alan iki Afgan genci arabayla sınır kapısına bıraktığımızda jandarma bizi görmekten çok memnun olmadı. (Burada bir parantez açmak isterim: o dönemde büyük ve etkili kurumların bölgede battaniye, yemek, çadır gibi yardımlar dağıttığını bilmekle beraber bunların ne kadar etkin bir şekilde her kesime ulaştırıldığı hakkında bir bilgimiz yok. Biz kimi göçmenlerin bu resmî kurumlar yerine küçük dayanışma ağları ile daha rahat iletişime geçtiklerini gözlemledik.) Sınır kapısından Karaağaç'a dönerken yoldan arabaya aldığımız Suriyeli bir aile, Hatay'dan geldiklerini, Türkiye'de yaşam koşullarının zorluğu nedeniyle Avrupa'ya gitmeyi düşündüklerini anlattı.

Sadece bu kısa anekdotlar bile Edirne'ye yığılan göçmenlerin çeşitliliği hakkında bir fikir verecektir. Daha sonra olanlara baktığımızda pandemi ile birlikte sınırdaki göçmenlerin otoriteler tarafından bölgeden çıkarıldığını, kimilerinin geri gönderme merkezlerine, kimilerinin Kredi ve Yurtlar Kurumu yurtlarına, kimilerinin ise İstanbul otogarına bırakıldığı biliyoruz. Dayanışma ağlarının İstanbul otogarında beş parasız kalan insanlar için geçici çözümler üretmeye çalıştığına da şahit olduk.

Nitekim Edirne, devlet tarafından yaratılan olağandışı bir durumun yine devlet ve sivil inisiyatifler tarafından normalleştirilmesi ile son buldu. Takip eden süreçteki sınır geçişleri hakkında bilgimiz ise çok az. Kasım 2020'de Avrupa Birliği Sınır Güvenliği Birimi, Frontex'ten sızdırılan elektronik postalar bize Yunanistan tarafında geri itmeler olduğunu göstermekte (New York Times, 2020). Bir yılın sonunda Edirne'de neler olduğunu anlamak sadece Türkiye değil Avrupa Birliği'nin de göç yönetişimi konusundaki yaklaşımlarını irdelemek adına önemini korumakta.

Bu arada bu göç yönetişiminin belki de en önemli unsurlarından biri 18 Mart 2021’de beşinci yılını dolduracak olan göçmen mutabakatı. Mutabakatın beş yıllık karnesinde geline nokta üç temel başlık altında irdeleyebiliriz. İlk olarak, mutabakatın en önemli amacı Ege’de göçmen ölümlerinin önlenmesi, insan kaçakçılığı zincirinin kırılması ve yasadışı göçün “1’e 1” formülü ile yasal göçle ikame edilmesi olarak tanımlanmıştı. Zaman içerisinde Ege’den geçişlerin ve tamamen sona ermesine de ölümlerin azaldığını görüyoruz. Kimilerine göre bu durum mutabakatın başarısını göstermekteyken, diğerleri sayıların Mart 2016 öncesi zaten azalmış olduğunu ve mutabakatın etkisinin marjinal olduğunu savunmakta. Göç İdaresi’nin yayınladığı verilere göre 13 Ocak 2021 tarihi itibarıyla “1’e 1” formülü çerçevesinde AB’nin söz verdiği 72000 yeniden yerleştirmeden ise sadece 27609 yerleştirme söz konusu. İkinci olarak, mutabakat ile ilişkili önemli bir başka temel başlık ise, T.C. vatandaşları için vize serbestisidir ki bu konuda yakın bir dönemde somut sonuçlar elde edilemeyeceği görülmektedir. Son olarak, mutabakatın en önemli ve belki de en etkili unsuru altı milyar avro bütçeli “Türkiye’deki Mülteciler için Mali Yardım Programı (FRIT)” olarak sayılabilir. Program sayesinde Türkiye’de göç ve mülteci alanında sivil toplumun çok etkin olduğunu görüyoruz. Ancak sivil toplumdaki bu etkinliğin tesiri ya da sürdürülebilirliği konuları halen tartışmaya açık. Sonuç olarak, önümüzdeki dönemde Türkiye-AB ilişkilerinin temel konusunun göç, hareketlilik ve uluslararası koruma alanlarını içereceğini söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- BBC. (2016a, Ekim 24). *The history of the Calais 'Jungle' camp and how it's changed since 1999*. 20 Ocak 2021 tarihinde <https://www.bbc.com/news/newsbeat-37750368> adresinden erişildi.
- BBC. (2016b, Kasım 25) *Erdoğan’dan AB’ye: Daha ileri giderseniz, sınır kapıları açılır*. 20 Ocak 2021 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38103319> adresinden erişildi.
- Deutsche Welle (DW). (2020a, Şubat 28). *Türkiye’deki mülteciler sınır kapılarına yöneliyor*. 20 Ocak 2021 tarihinde <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyedeki-m%C3%BClteciler-s%C4%B1n%C4%B1r-kap%C4%B1lar%C4%B1na-y%C3%B6neliyor/a-52568694> adresinden erişildi.
- DW. (2020b, Nisan 23). *Bir göçmeme hikâyesi*. 20 Ocak 2021 tarihinde <https://www.dw.com/tr/bir-g%C3%B6meme-hik%C3%A7ememe-hik%C3%A2yesi-her-yere-gidiyoruz-bir-yere-yeti%C5%9Femiyoruz/a-53221085> adresinden erişildi.

- DW. (2020c, Haziran 5). *Meriç'i geçmeye çalışan Nadera üç aydır kayıp*. 20 Ocak 2021 tarihinde <https://www.dw.com/tr/meri%C3%A7i-ge%C3%A7meye-%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fan-nadera-%C3%BC%C3%A7-ayd%C4%B1-kay%C4%B1p/a-53698917> adresinden erişildi.
- Evrensel. (2020, Mart 29). *Tarlabaşı Dayanışması: Mültecilerle ilgili sürecin takipçisi olacağız*. 20 Ocak 2021 tarihinde <https://www.evrensel.net/haber/400764/tarlabasi-dayanismasi-multecilerle-ilgili-surecin-takipcisi-olacagiz> adresinden erişildi.
- Göç Araştırmaları Derneği (GAR). (2020, Mayıs). *Türkiye - Yunanistan Sınırından Neler Oldu*. 20 Ocak 2021 tarihinde <https://www.gocarastirmalaridernegi.org/tr/etkinlikler/gundem?start=6giz> adresinden erişildi.
- Habertürk. (2020, Şubat 28). *İdlib'de Kalış Saldırı! 33 Asker Şehit*. 20 Ocak 2021 tarihinde <https://www.haberturk.com/son-dakika-haberler-idlib-de-kalles-saldiri-33-asker-sehit-2597963> adresinden erişildi.
- Hak İnişiyatifi. (2020). *Türkiye - Yunanistan Sınır Göçmen Krizi Raporu*. 20 Ocak 2021 tarihinde https://hakinisiyatifi.org/wp-content/uploads/2020/03/edirneraporv3_2-min.pdf adresinden erişildi.
- Karakas, B. (2020, Mart 4). *Sınırı Geçmek ya da Geçmemek - İki Cehennem Arasında*. 20 Ocak 2021 tarihinde <https://birartibir.org/iki-cehennem-arasinda/> adresinden erişildi.
- Karakılıç, İ. Z., Sert, D. Ş. (2020, Mart 2). *Yürüyerek Yok Olanlar ve Yollardaki Görünmezler: Edirne Notları*. Birikim Güncel. 20 Ocak 2021 tarihinde <https://birikimdergisi.com/guncel/9956/yuruyerek-yok-olanlar-ve-yollardaki-gorunmezler-edirne-notlari> adresinden erişildi.
- New York Times. (2020, Kasım 26). *E.U. Border Agency Accused of Covering Up Migrant Pushback in Greece*. 20 Ocak 2021 tarihinde <https://www.nytimes.com/2020/11/26/world/europe/frontex-migrants-pushback-greece.html> adresinden erişildi.